

Лекція 6

Тема: «Фітонцидно-лікарські рослини у фітодизайні»

План

1. Фітонцидні рослини у фітодизайні.
2. Фітодизайн у приміщеннях.

Література:

Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Холізм наук і освіти про здоров'я природи, якість харчових ресурсів, технології та їжу. Наукові аспекти збереження та відновлення природних ресурсів в умовах сучасного розвитку суспільства : Наукова монографія. Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2024. С. 561–572.

Ключевич М. М., Вигера С. М., Ковальчук Р. Л. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку органічного виробництва фітопродукції в Україні. Moderní aspekty vědy: XLIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. Р. 147–156.

Вигера С. М. Фітонцидологія з основами вирощування та застосування фітонцидно лікарських рослин: Навч. посіб. Житомир: ПП Рута, 2009. 1296 с.

Жарінов В. І., Остапенко А. І. Вирощування лікарських, ефіроолійних, пряно-смакових рослин. К.: Вища школа, 1994. 235 с.

Вигера С. М. Фітонцидологія з основами вирощування та застосування фітонцидно-лікарських рослин: Навч. посіб. К.: Вирій, 2001. 160 с.

Куцик Т. До питання впливу умов зберігання на якість лікарської рослинної сировини / Т. Куцик, І. Горлачова, Л. Глущенко. Вісник аграрної науки. 2018. № 6. С. 61–66.

Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Обґрунтування новітньої методології забезпечення здоров'я фітоценозів. Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. Р. 166–175.

Якубенко Б. Є., Біленко В. Г., Лікар Я. О., Лупша В. І. Лікарські рослини: технологія вирощування та використання: підручник. К.: Компрінт, 2021. 654 с.

Романщак С. П. Морфологія і систематика лікарських рослин : навч. посібник / С. П. Романщак, З. В. Геркіял, В. А. Гаврилюк. К. : Урожай, 2000. 356 с.

Зміст лекції

1. Фітонцидні рослини у фітодизайні.

У наш час фітонцидно-лікарські рослини займають значне місце в загальному асортименті ліків, особливо, якщо врахувати, що їх використовують в поєднанні з ліками іншого походження. В сучасній медицині лікарські рослини відіграють важливу роль, а в деяких випадках, наприклад, при лікуванні недостатності кровообігу, в якості жовчогінних або проти глистових засобів, залишаються основними засобами.

З давніх-давен народна медицина використовувала лікарські рослини переважно в сирому вигляді. Кулінарна обробка, консервування і деякі інші способи переробки продуктів приводять до великих втрат більшої кількості біологічно-цінних продуктів, викликаючи при цьому зміну їх природних властивостей.

Останнім часом користуються популярністю соки із свіжих фруктів і ягід. Їх значення як профілактичного і лікувального засобу важко переоцінити. Соки багатьох рослин володіють широким спектром фармакологічних властивостей, вони з давніх часів використовувалися для лікування і профілактики багатьох захворювань.

Сучасна наука підтвердила лікувальні властивості більшості рослин, уточнила і в багатьох випадках розширила область їх використання. Розширення нового відростку народної медицини – фітотерапії, викликає необхідність детального вивчення нетрадиційних лікувальних засобів, в тому числі і соків лікарських рослин.

Лікувальні і відновлювальні властивості лікарських рослин і їх соків можна характеризувати на прикладі:

- *кропиву* використовують при гіпсохромній анемії, для профілактики ішемічної недуги серця, при гіпертонічній недугі, кольках, при гіпогалакції, як мочогінний засіб, при захворюванні нирок, сечівників, сечового міхура, ожирінні, хронічних запальних захворюваннях дихальних шляхів;

- *кульбабу* – при гіпо- та авітамінозах, анацидних, гіпацидних та атрофічних гастритах, атеросклерозах, хронічних закрепах, при вуграх, фурункулах, обмінних поліартритах, остеохондрозах, запальних захворюваннях верхніх дихальних шляхів;

- *любисток лікарський* – при розладах кровообігу, набряках серцевого походження, асцитах, епілепсії, шизофренії, для попередження стресових станів, при запальних захворюваннях дихальних шляхів, атонії кишечника;

- *меліса* – при порушенні сну, особливо у людей похилого віку, серцебитті, стресових станах, перед складними операціями, іспитами, значними розумовими та психічними напруженнями, при кольках у кишечковому тракті, порушенні перистальтики кишечника, метеоризмі, кашлі;

- *медунка* – при запальних захворюваннях дихальних шляхів, екземах, обмінних поліартритах, набряках серцевого походження, циститах, остеохондрозі, ревматизмі, люмбаго, фурункульозі;

- *огірочник* – при запальних захворюваннях верхніх дихальних шляхів та ротової порожнини, нефритах, циститах, обмінних поліартритах, ревматизмі, виразковій недугі шлунка та дванадцятипалої, гастритах, кардіосклерозі, для поліпшення діяльності центральної нервової системи;

- *первоцвіт* – при лікуванні запальних захворювань верхніх дихальних шляхів, сечостатевих органів, анацидних і гіпацидних гастритів, захворювань печінки, підшлункової залози, обмінних поліартритів, тривалих інфекційних процесів;

- *подорожник* – при лікуванні алергічних захворювань, зокрема ядухи, ядушних бронхітів, нейродермітів, діатезів; для лікування захворювань нирок, печінки, жовчного міхура, гіпертонії;

- *ромашка* – при епілепсії, істерії, шлункових і кишкових кольках, запальних захворюваннях верхніх дихальних шляхів, при атонії кишечника, захворюваннях печінки, підшлункової залози, запальних захворюваннях сечостатевої системи.

Також використовують тисячі інших лікарських рослин, які відіграють

важливу роль у відновленні, лікуванні, профілактиці організму і окремих його органів.

У дитячому харчуванні широко використовуються:

- *подорожник ланцетолистий* – його сік є відхаркувальним, протизапальним, бактерицидним і загальнозміцнюючим засобом. Застосовують його також при кишково-шлункових недугах;

- *меліса лікарська* – дають нервовим, слабеньким, зі зниженим імунітетом дітям настій з її листя, який діє заспокійливо на нервову систему і мозок(завдяки чому поліпшується сон), а також на травний тракт;

- *липа, квітки чорної бузини, квітки ромашки, ягоди малини* – діють як протигарячковий, знеболювальний засіб для дитячого організму;

- *чебрець, листя омели, трава медуни* – для лікування ангіни і коклюшу;

- *агрус, обліпиха, шипшина* – представляють в дитячому харчуванні значний інтерес в зв'язку з високим вмістом вітаміну С. Вони також багаті на β -каротин. Використовують, в основному, для приготування вітамінних відварів, киселів, компотів.

Лікарські рослини забезпечують правильне харчування, нормальний фізичний розвиток дитини, попереджають виникнення таких відхилень, як відставання в рості, розвиток рахіту, малокрів'я, ожиріння, алергічних проявів, розлади травлення.

Саме кінцеве забезпечення дитини всіма харчовими речовинами, а особливо вітамінами, мінеральними речовинами і мікроелементами виконують лікарські рослини.

2. Фітодизайн у приміщеннях

Кожне приміщення у якому мешкає людина повинно бути комфортним, затишним та приємним. Кожна людина – це особистість зі своїм власним характером, звичками та уподобаннями, а, тому, одним з головних завдань фітодизайнера є створити саме такий інтер'єр який би віддзеркалював особливості господаря (господарів) та був унікальним саме для цієї людини (кількох людей).

Починати квіткове приміщення у якого вже є господарі потрібно саме із знайомства з цими господарями та виявлення їх вподобань, особливостей та побажань. Якщо йде мова про озеленення так би мовити «пустої» оселі чи приміщення то тут дизайнери покладаються на власні вподобання та приймають до уваги загальні рекомендації щодо оформлення приміщень того чи іншого типу.

Проте завжди кожне приміщення має мати свою загальну ідею-концепцію яка повинна бути поєднана з ідеями та концепціями оточуючого середовища та розташованих поряд приміщень. Не дуже гарно виглядає коли окремі приміщення – складові цілого більшого за об'єм приміщення оформлені геть у різних стилях, для гармонійного середовища повинна існувати загальна ідея, загальна концепція, загальний стиль. Однак, час від часу виникають ситуації коли окремі невеличкі приміщення великого приміщення оформлюють у зовсім різних стилях. Наприклад, багатокімнатна квартира може бути оформлена в одному загальному класичному стилі, а дитяча кімната хлопчика підлітка у зовсім іншому стилі хай-тек. Це його спроба самовиразу та самоідентифікації.

Підбір рослин та квіткових композицій завжди спирається на вже існуючий дизайн інтер'єру приміщення. Рослини це засіб підкреслення, посилення чи пом'якшення певного стилю та загального вигляду приміщення. Для створення комфортного середовища не потрібно витратити багато коштів чи часу, найчастіше достатньо 2-3 горщиків з квітами та 1-2 композицій з рослинного матеріалу для зміни сприйняття інтер'єру приміщення. Існує кілька найбільш використовуваних стилів для оформлення приміщень які ми і розглянемо нижче.

Для мексиканського стилю властиві яскраві кольори в інтер'єрі, поєднання червоного з темно-синім, блакитним та золотисто-коричневим кольорами. Лінії прямі, повороти чіткі та гострі, розміщення елементів регулярне. Серед рослин переважають кактуси від дрібненьких до величезних, а, також, різноманітні види молочаїв. Стиль сафарі передбачає наявність в приміщенні тканин, які імітують забарвлення хутра африканських тварин. З рослин в таких інтер'єрах використовують пальми, банан, бамбук, орхідеї та бромелієві.

Античний стиль передбачає наявність строгих класичних вертикальних ліній

та білого кольору, який підкреслено світлозеленим відтінком стін та синім кольором драпіровок, присутні амфори та теракотові горщики в яких висаджено південні рослини. Кактуси, дерева цитрусових, оливи та інші Середземноморські рослини. Доречні невеличкі фонтани. Нагадування про Стародавню Грецію і Стародавній Рим. Тут представлені арки, колони, скульптури, розпис. Колір слонової кістки, відтінки золотого і червоного, синій, зелений, чорний. Орнамент – хвиляста лінія, спіраль або смужка. Можуть бути барельєфи, бюсти, драпірування стін і вікон, античний посуд.

Для рустикального стилю властиві плетені меблі та яскраві кольори в інтер'єрі – червоний, помаранчевий, несподівані поєднання цих кольорів з синім та зеленим. Квіти надають затишок дому за містом. З рослин використовують, наприклад, фікус Бенджаміну, спарманію африканську, кротон тощо.

Стиль рококо вважається жіночим стилем. В цьому стилі не використовуються чіткі прямі лінії та виповнені простори. Для формування стилю використовують стародавні вази, тканини з рослинними орнаментами. Головна вимога до рослин – свобода та легкість. Можна використовувати юку, циперус, гібіскус, орхідеї, хлорофітум, пальми.

Рококо – стильовий напрям, для якого характерні відхід від життя до світу фантазій. Характерні риси – панування граціозного, примхливого орнаментального ритму, асиметрія композиції. Тяжіння до химерності, багатого декору і великої кількості дзеркал; до інтер'єрів витончених, декоративних і легких; до відсутності прямих ліній і кутів. Переважаючі кольори: приглушені пастельні тони – рожевий, білий, блакитний. Лінії повторюють химерний опукло-увігнутий асиметричний рисунок; переважають вертикальні лінії колон; яскраво виражене горизонтальне членування.

Стиль модерн відрізняється чіткістю ліній, чіткими формами та нейтральними тонами. Акцент фокусується на кількох деталях, до того ж ці деталі не повинні бути на шпалерах або шторах (ці елементи повинні бути однокольорові). І, тому, саме рослини стають такими акцентами. Вони корегують деяку стриманість та холодність модерну. Ефектним є поєднання білого кольору з зеленим в кількох

однакових горщиках. Вдалим рішенням є розмістити великі рослини. Використовують різноманітні фікуси, монстери, пальми.

Характерні риси: віддається перевага декоративним елементам перед конструктивними. Принцип стилю – динамічна рівновага з гнучкими плавними формами, які обтікають. Джерело натхнення – образи живої природи (птахи, комахи, квіти, листя, жінки в довгих сукнях з довгим волоссям). Переважаючі кольори: попелясто-рожевий, тютюновий, сіро-блакитний і приглушений бузковий. Присутні елементи і аксесуари інтер'єру – багатошарове скло, вітражі із зображенням квітів, метеликів, бабок і т. д. Не витримує дешевизни.

Англійський стиль. Для нього характерні елегантність, тверда впевненість у собі і своїх силах, тонке розуміння розкоші. Це легкий стиль, без надоригінального і авангарду. Меблі – морений дуб, горіх, червоне дерево. Камін. Фактурні шпалери або дерев'яна обшивка стін. Колір – від бежевого до яскраво-зеленого. Присутні символи влади і монархії (герби, прапори, знаки). У тканинах і оббивці меблів часто спостерігається вертикальна смужка.

Ампір як стиль зародився за часів французької імперії (1799-1815 рр.). За основу було взята жорстка, холодна, як влада, пишність мистецтва Римської імперії і давньоєгипетського мистецтва (акант, лаврові вінки, вази з квітами, військові римські обладунки). Героїчна тематика в орнаментах, вироби з порцеляни, кераміки, скла синього кольору. Основні кольори ампіру: синій, жовтий, червоний. Основні риси: спокій, врівноваженість, суворі симетрія, розрахунок.

Стилі квіткових композицій

За найбільш загальними ознаками композиції з рослинних матеріалів класифікують за типом спостереження (композиції кругового спостереження та фронтальні композиції), за типом виконання (строгі або вільні), а, також, за стилем. Композиції у вільному стилі виконання не потребують ретельного планування та не використовують строгі геометричні форми, намагаються надати композиції природного вигляду. Композиції в строгому стилі виконання необхідно притримуватись чітких правил та заздалегідь продумувати розташування рослинного матеріалу. Цей стиль виконання передбачає використання визначених

геометричних форм.

Об'ємна чи однобічна, вільна або формальна – це характеристики які необхідні для опису візуального враження від композиції, проте це ще не визначення саме стиля композиції. Більшість флористів в світі виділяє чотири основні стилі композицій з рослинних матеріалів:

1. Масивний стиль
2. Лінійний стиль
3. Лінійно-масивний стиль
4. Змішаний стиль.

Питання для самоконтролю:

1. Види, мета і завдання створення фітодизайнових композицій.
2. Ботанічна характеристика, біологічні особливості рослин для фітодизайну.
3. Поширення, розмноження та фітонцидна активність рослин у фітодизайні.
4. Види і властивості фітонцидних сполук, які накопичуються в кімнатних рослинах.
5. Види рослинних композицій при облаштуванні фітодизайну в приміщеннях.
6. Технологія вирощування рослин та створення фітодизайнових композицій.